

2. Веленко А. Гендерні стереотипи та їх вплив на формування особистості школяра: семінар для практичних психологів та соціальних педагогів [Текст] / Алла Веленко // Психолог. – 2008. – №11. – С. 1-13.

3. Волкова Н.П. Педагогіка : навч. посіб. [Текст] / Наталія Павлівна Волкова. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2003. – 616 с.

4. Капська А. Й. Деякі особливості формування готовності студентів до професійної творчості [Текст] / Алла Йосипівна Капська // Моделювання виховної діяльності в системі професійної підготовки студентів : Теорія, практика, програми. – К. : ІЗМН, 1998. – С. 5-12.

5. Кравець В. Гендерна педагогіка : навч. посіб. [Текст] / Володимир Кравець. – Тернопіль : Джура, 2003. – 415, [2] с. : іл.

6. Фіцула М.М. Педагогіка : навч. посіб. [для студ вищ. навч. закл.] [Текст] / Михайло Миколайович Фіцула. – [2-ге вид., випр., доп.]. – К. : Академвидав, 2007. – 560 с.

7. Цокур О. Гендерне виховання – нагальна проблема сучасної освітньої системи [Текст] / О. Цокур, І. Іванова // Директор школи України. – 2006. – №6. – С. 6-11.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПЛАНУВАННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ КАФЕДРИ ВНЗ

УДК 378.145 : 371. 25

Голуб О.В.

Стаття присвячена проблемі застосування сучасних підходів, а саме: практико-орієнтованого та особистісно зорієнтованого – до планування й організації навчально-методичної роботи кафедри ВНЗ. Окреслені основні шляхи підвищення ефективності навчально-методичної роботи кафедри ВНЗ.

Ключові слова: навчальний процес у ВНЗ, кафедра, планування й організація навчально-методичної роботи, практико-орієнтований підхід, особистісно зорієнтований підхід.

Голуб Елена Викторовна – канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки Бердянського державного педагогічного університета.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ПЛАНИРОВАНИЮ И ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ КАФЕДРЫ ВНЗ

Голуб Е.В.

Статья посвящена проблеме использования современных подходов, а именно: практико-ориентированного и лично ориентированного – в планировании и организации учебно-методической работы кафедры ВНЗ. Выделены основные пути повышения эффективности учебно-методической работы кафедры ВНЗ.

Ключевые слова: учебный процесс в ВУЗе, кафедра, планирование и организация учебно-методической работы кафедры ВУЗа, практико-ориентированный подход, лично ориентированный подход.

CURRENT APPROACHES TO PLANNING AND ORGANIZATION OF EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL WORK OF THE DEPARTMENT OF BIS

Golub, Elena

Article is devoted to the use of modern approaches, namely, practice-oriented and individually oriented – in the planning and organization of educational and methodical work of the department of BIS. Highlights the main ways to improve the teaching methods of the department of BIS.

Key words: *educational process at the university, department, planning and organization of educational and methodical work of the department of high school, practice-oriented approach, student-centered approach.*

Постановка проблеми. Успішне вирішення проблем, що стоять перед Україною на шляху її інтеграції у світову економіку (проголошення Україною наміру вступу в ЄС та приєднання до Болонського процесу), неможливе без спеціалістів із високим рівнем кваліфікації. Особлива роль у цьому процесі належить вищим навчальним закладам, що сьогодні потребують вирішення низки важливих завдань, а саме: забезпечення продуктивної роботи студентів, створення нових освітніх програм, підвищення якості освіти на основі практико-орієнтованого та особистіно зорієнтованого підходів. Зазначені підходи ґрунтуються на наступних положеннях: пріоритет цілей та цінностей майбутнього фахівця; первинність діяльності студента та вторинність діяльності викладача як організатора освітнього процесу і відповідного освітнього середовища; опора на особистісний досвід тих, хто навчається; освіта як спільна діяльність майбутнього фахівця і викладача, що спрямована на індивідуальну самореалізацію студента та розвиток його особистісних якостей у процесі навчання; визнання унікальної сутності кожного, хто здобуває вищу освіту, та індивідуальності його навчальної траєкторії. Отже, усе зазначене вище засвідчує про те, що сьогодні необхідно говорити про термінове внесення істотних змін в організацію навчального процесу вищих навчальних закладів, а саме у процес планування та організації навчальної роботи кафедри.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми організації навчальної роботи ВНЗ свідчить, що вона розглядається багатьма дослідниками. Так, психологічні механізми закономірностей процесу навчання обґрунтовані в теоріях особистості, діяльності та спілкування (Б. Ананьєв, О. Бодальов, Л. Віготський, П. Гальперін, В. Давидов, М. Добринін, Д. Ельконін, М. Каган, Є. Климов, Г. Костюк, О. Леонтєв, В. Моляко, В. М'ясищев, С. Рубінштейн та ін.). Педагогічні основи вдосконалення навчання набули розвитку в роботах, присвячених:

- сутності процесу навчання й умовам, які забезпечують його цілісність (С. Архангельський, Ю. Бабанський, В. Безпалько, В. Бондар, С. Гончаренко, В. Ільїн, О. Савченко, М. Скаткін, Д. Тхоржевський, М. Ярмаченко та ін.);

- формуванню змісту освіти (В. Краєвський, В. Ледньов, А. Сохор, П. С-тавський, М. Шкіль та ін.);

- оволодінню способами діяльності та розвитку особистості (Г. Балл, Н. Кузьміна, О. Мороз, О. Рудницька, В. Сластенін, Н. Талізіна та ін.);
- управлінню навчальної діяльності (Є. Хриков);
- плануванню й організації навчального процесу у ВНЗ (А. Білощичкий, Я. Боллобаш, В. Кремень, З. Курлянд, К. Левківський, О. Локшина, С. Ніколаєнко, С. Опратний, В. Поліщук, А. Субетто, Ю. Тесля, Ю. Триус та ін.) тощо.

Метою статті є висвітлення практико-орієнтованого та особистіно зорієнтованого підходів до планування й організації кафедрою навчального процесу у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожен вищий навчальний заклад освіти становить досить складну організаційно-технічну систему, що у процесі свого функціонування готує висококваліфікованих фахівців для народного господарства України. Традиційно вищі навчальні заклади третього та четвертого рівнів акредитації мають свої підрозділи – інститути, факультети, кафедри, бібліотеки, наукові лабораторії, філії тощо.

Кафедра – це базовий структурний підрозділ вищого навчального закладу, що проводить навчально-виховну й методичну діяльність із однієї або кількох споріднених спеціальностей, спеціалізацій чи навчальних дисциплін і здійснює наукову, науково-дослідну та науково-технічну діяльність за певним напрямом. Керує кафедрою ВНЗ завідувач, діяльність якого має управлінський характер. Мета такого виду діяльності полягає в координації зусиль усіх учасників навчально-виховного процесу, упорядкування та розвитку самої кафедри. Управління в широкому розумінні – це процес перетворення інформації. Нам імпонує думка Ю. Конаржевського [6, с. 34], який подав його у вигляді схеми (рис. 1), де:

- 1 — керівна система;
- 2 — керована система;
- 3 — керівна інформація;
- 4 — відомості про стан керованої системи;
- 5 — командна інформація вищих органів управління;
- 6 — відомості про стан зовнішнього середовища.

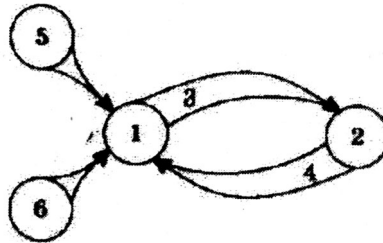

Рис. 1. Принципова схема управління

Зазначене потребує моделювання завідувачем кафедри системи роботи цього підрозділу та постійного моніторингу результатів навчального процесу, а від викладачів – забезпечення високого науково-теоретичного, методично-

го і професійного рівня викладання й інноваційного супроводу навчального процесу.

Головними напрямками діяльності кафедри є навчально-методична, науково-дослідна, культурно-освітня, виховна робота. Основна мета освітньої діяльності кафедри полягає в підготовці та випуску конкурентоспроможних фахівців, що набули знань, умінь і навичок відповідно до загальнодержавних і міжнародних критеріїв і стандартів вищої освіти. Так, кафедра педагогіки Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету готує майбутніх учителів за напрямом «Початкова освіта» (освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», «магістр»).

Ми згодні з І. Пальшковою, що «для поліпшення якості педагогічної освіти потрібно реалізувати педагогічні умови на засадах практико-орієнтованого підходу у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів, що забезпечує ефективне формування в них професійно-педагогічної культури» [10, с. 123].

Одним із найголовніших завдань щодо підвищення якості підготовки фахівців є раціональна організація навчального процесу і, у першу чергу, його ефективне планування кафедрою ВНЗ. Планування являє собою підготовчий стан кожного управлінського циклу, а розробка плану – передбачення комплексу заходів, спрямованих на поліпшення навчальної роботи та її результативності.

Ми вважаємо, що, безумовно, необхідно звертати увагу на загальне планування навчального процесу, досліджувати нормативні документи, стандарти з вищої освіти, навчальні плани та особливості їх розроблення. Проте, при плануванні процесу навчання студентів сьогодні майже не враховані реалії сучасного життя, що, наприклад, вимагають формування професійно-практичних умінь і навичок з напрямку підготовки. Тому особливою увагою завідувача кафедри і викладачів на сучасному етапі має стати проблема локального планування навчального процесу, де основними стають взаємини «викладач – студент», «студент – навчальна програма», побудовані на особистісно зорієнтованому та практико-орієнтованому підходах. Ми згодні з Л. В. Коваль, що за такого планування викладач ВНЗ має можливість «структурувати навчальний матеріал і обирати способи діяльності майбутніх фахівців таким чином, щоб усіх можна було включити в активний процес пізнання з гарантованим досягненням очікуваних результатів» [5, с. 75].

Планування навчальної роботи кафедри має починатися з аналізу роботи підрозділу за попередній період. Алгоритм педагогічного аналізу може бути таким: збирання інформації про стан роботи за рік (визначення основних досягнень та їх аналітичне обґрунтування, визначення основних недоліків та їх аналітичне обґрунтування), визначення напрямків перспективного розвитку, визначення заходів щодо усунення недоліків, узагальнення завдань та визначення пріоритетних напрямків розвитку кафедри, проектування бажаних результатів. Головними документами, що регламентують процес планування навчального процесу для майбутніх фахівців, є навчальний план, навчальна та робоча програми з дисципліни. Навчальні програми ВНЗ видозмінились у зв'язку з орієнтацією на Європейську кредитно-трансферну систему навчання.

Однією з особливостей Європейської кредитно-трансферної системи організації навчального процесу є планування навчального процесу згідно із кредитними модулями, що має забезпечити можливості студентської мобільності, досягнення сумісності програм підготовки та навчання молоді за індивідуальними траєкторіями навчання. Проте чітко прописаний тематичний план, розподіл матеріалу навчальної дисципліни на змістові модулі не гарантують продуктивного освітнього процесу та об'єктивного оцінювання. Тому викладачі кафедри педагогіки БДПУ були змушені переформувати як структуру та наповнення робочих документів, що регламентують навчальний процес, так і взаємини з аудиторією. Наприклад, під час вивчення навчальної дисципліни «Історія педагогіки» (теми «Порівняльна характеристика спартанської та афінської систем виховання», «Міста українського Причорномор'я Херсонес, Ольвія, Пантікапей – носії афінської системи освіти») студенти відвідують археологічну лабораторію БДПУ (керівник – проф. В. Папанова), де археологічні матеріали засвідчують співіснування в Північному Причорномор'ї засновників міст-держав Ольвії, Херсонесу, Пантікапея – грецьких колоністів – із сусідніми народами, що позитивно вплинуло на їхній побут, культуру та освіту. Розглядаючи тему «Розвиток педагогічної думки у другій половині XIX ст.», майбутнім учителям початкової школи пропонуються навчальні екскурсії до музею В. Немировича-Данченка (садиба М. Корфа) (с. Нескучне Донецької обл.) на тему: «М. Корф – основоположник земської початкової школи в Україні» та екскурсія до музею «Історія міста Бердянська» на тему: «Розвиток освіти в Бердянську і в Бердянському повіті у другій половині XIX ст.». Після цих заходів студенти виконують *індивідуальні навчально-дослідні завдання* – творчі звіти, – з якими виступають на практичних заняттях, Днях науки, готують курсові роботи за означеними темами. Під час проведення лекцій, практичних навчальних занять викладачі використовують інтерактивні методи навчання, а саме: діалоги, дискусії, створення проблемних, ігрових ситуацій, метод проектів, метод портфоліо тощо.

Для формування професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі початкової освіти викладачі кафедри щорічно організують «Тиждень педагогіки», заходи якого сприяють удосконаленню знань, умінь і навичок наступного покоління вчителів із педагогіки, а саме: конкурс стіннівок «Видатні педагоги минулого та сучасності», круглі столи-зустрічі із практиками-професіоналами «Самоврядування в сучасному ЗНЗ: проблеми та пошуки», «Сучасний класний керівник», технологічний тренінг зі студентами, які практично опановували інноваційні педагогічні технології роботи з учнями початкової школи, психолого-педагогічний «Брейн-ринг», на якому майбутні фахівці демонструють рівень своєї компетентності із психолого-педагогічних дисциплін, перегляд та обговорення документальних фільмів «Діти-мауглі», «Хлопчик з Армавіру» та ін.), майстер-класи провідних учителів міста на практичних заняттях із курсів «Дидактика», «Теорія виховання», «Педагогічні технології в початковій школі», відвідування уроків і виховних заходів у початковій школі тощо. Отже, ми вважаємо, що ВНЗ і сучасний загальноосвітній навчальний заклад мають створити єдиний освітній простір для майбутнього фахівця в галузі початкової освіти.

Проте були виявлені і певні застереження до подібного планування, які пов'язані зі збільшенням відповідальності з боку викладачів і більш ретель-

ною їхньою підготовкою до практичних занять з педагогічних дисциплін. Як відомо, сучасна гуманістична парадигма освіти передбачає концентрування навчального процесу не на навчальній дисципліні, а на особистості студента, його професійному становленні й особистісному зростанні. Задля цього викладач повинен мати високий рівень самоактуалізованості, особистісної й громадянської зрілості. Тому для професійного зростання співробітниками кафедри постійно організовуються наукові й організаційно-методичні семінари, а саме: «Актуальні проблеми педагогіки», «Програмове та підручникове забезпечення сенсорного розвитку молодших школярів», «Наступність і перспективність в освіті учнів початкової школи: психолого-педагогічний аспект», «Психолого-педагогічні основи підготовки студентів до формування комунікативної компетентності в учнів молодшого шкільного віку», «Міжнародні моніторингові порівняльні дослідження якості освіти», «Стан та тенденції розвитку дидактики початкової школи в аспекті міжступеневої наступності», «Оцінювання знань студентів першого та другого курсів за ЄКТС», «Методичне забезпечення сенсорного розвитку молодших школярів», «Здійснення підсумкового контролю навчальних досягнень студентів засобами комп'ютерної техніки», «Підготовка студентів до виховної роботи з молодшими школярами в дитячих оздоровчих таборах», «Диференціація навчання як умова підвищення пізнавальної самостійності учнів початкової школи», «Методичне забезпечення формування критичного мислення учнів початкової школи», «Методичні основи роботи з педагогічно занедбанними дітьми», «Методичні основи корекційної виховної діяльності в початковій школі», «Методика складання електронних підручників із педагогічних дисциплін», «Розробка методичного комплексу педагогічних дисциплін на сайті кафедри педагогіки» тощо.

Отже, у моделі розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи необхідно розглядати дві важливі складові: планування навчального процесу кафедрою, що має сприяти формуванню професійної компетенції студента у процесі навчання, та розвиток професійних компетенцій викладача у процесі професійної діяльності. Окрім обов'язкових навчальних дисциплін, у навчальних планах кожної спеціальності є курси за вибором ВНЗ та дисципліни за вибором студентів. Викладачами кафедри педагогіки розроблено навчальні програми з таких дисциплін, як-от: «Соціальна педагогіка», «Корекційна педагогіка», «Родинна педагогіка», «Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти», «Козацька педагогіка», «Основи педагогічного спілкування», «Організація виховної роботи в ДОТ», «Порівняльна педагогіка».

Фахівці кафедри застосовують такі форми навчання: лекції, індивідуальні, групові, практичні заняття (практичне заняття-конференція, практичне заняття-диспут, практичне заняття-«снігова куля» та ін.), організація самостійної роботи студентів, консультації, гуртки («Педагогічна старовина»), проблемні групи «Сторінки історії кафедри педагогіки (до 80-річчя кафедри педагогіки у 2012 році)», «Науково-теоретичні основи педагогічних вимірювань і тестування» тощо. Проведення практичних занять, згідно з вимогами Болонського процесу, передбачає залучення сучасних технологій та матеріально-технічного забезпечення.

Ми вважаємо, що для підвищення продуктивності навчальної діяльності у вищих навчальних закладах необхідно перенести центр уваги на організацію самостійної навчальної роботи студентів і забезпечення ефективного контролю й оцінювання цієї форми навчання. Традиційно використовуються такі форми організації та проведення самостійної роботи студентів: семестрові завдання для самостійної та індивідуальної роботи; консультації, індивідуальні заняття, контрольні роботи тощо. Творча самостійна робота має бути індивідуалізованою з урахуванням рівня творчих можливостей майбутнього вчителя початкової школи, його навчальних здобутків, інтересів, навчальної активності тощо.

Отже, існує потреба у створенні системи, яка б дала змогу швидко й оперативно адаптувати плани, програми навчання ВНЗ до стану оточуючого середовища, умов реалізації навчального процесу у вищій школі та рівня знань студентів. Значне місце у вирішенні цієї проблеми посідає планування та організація навчальної роботи кафедри ВНЗ стосовно сучасних підходів – практико-орієнтованого та особистісно зорієнтованого. Ми вважаємо, що основними пріоритетними сучасними напрямками планування й організації навчальної діяльності цього підрозділу вищої школи є:

- упровадження інноваційної моделі навчання, яка спрямована на результати навчання (зовнішньо-орієнтовані) та особистісно зорієнтовані (у центрі яких знаходиться студент);
- удосконалення форм та методів навчання, що сприяють підвищенню рівня знань навчальних досягнень майбутніх вчителів початкової школи, а також формуванню та закріпленню навичок щодо професійної діяльності;
- постійний моніторинг навчальних досягнень студентів;
- методичне забезпечення навчального процесу різноманітними сучасними технологіями навчання (зокрема, розробка електронних посібників із дисциплін, що викладаються співробітниками кафедри);
- організація семінарів, що передбачають тренінги і майстер-класи для викладачів щодо використання в навчальному процесі інноваційних методик і форм роботи зі майбутніми фахівцями в галузі початкової освіти;
- розробка інтерактивного комплексу навчально-методичного забезпечення дисциплін кафедри.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білощизький А. О. Розробка інтегрованих інформаційних засобів для забезпечення впровадження кредитно-модульної системи в сфері навчання [Текст] / А. О. Білощизький, В. В. Демченко // Східно-Європейський журнал передових технологій. – Х. : Українська державна академія залізничного транспорту, 2007. – С. 20–28.

2. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти : навч. посібник [для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти] / Я. Я. Болюбаш. – К. : ВВП «КОМПАС», 1997. – 64 с.

3. Бондар В. І. Теорія і практика модульного навчання у вищих закладах освіти (на матеріалах дидактики) / В. І. Бондар // Освіта і управління, 1999. - № 1.- Т. 3. - С. 19-40.

4. Дослідження нормативів та управління розрахунками навчального навантаження у вищому закладі освіти / В. Поліщук, Ю. Тесля, Ю. Триус, К. Левківський // Вища школа. – 2006. – № 1. – С. 35–52.

5. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти: технологічний підхід : монографія [Текст] / Л. В. Коваль. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. – 330 с.

6. Конаржевский Ю. А. Что нужно знать директору школы о системах и системном подходе : учебн. пособ. / Ю. А. Конаржевский. – Челябинск : ЧГПИ, 1986. – 135 с.

7. Локшина О. І. Моніторинг якості освіти: світовий досвід / О. І. Локшина // Педагогіка і психологія. – К., 2001. – №1. – С. 108–116.

8. Ніколаєнко С. М. Якість вищої освіти в Україні: погляд у майбутнє / С. М. Ніколаєнко // Вища школа. – 2006. – № 2. – С. 3–23.

9. Опрятний С. Особливості управлінського процесу у сфері вищої освіти / С. Опрятний // Вісник НАДУ. – 2004. – № 3. – С. 447–453.

10. Пальшкова І. О. Педагогіка: професійно-педагогічна культура вчителя : навч. посібн. / І. О. Пальшкова. – К. : Видавничий дім «Слово», 2011. – 192 с.

11. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом / Є. М. Хриков. – К. : Знання, 2006. – 365 с.

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ОДНА ІЗ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЛОЛОГІЇ

УДК. 378 В39

Вечірко М. С.

У статті розглядається професійне самовизначення майбутнього вчителя-філолога в процесі педагогічної практики.

Ключові слова: педагогічна практика, професійне самовизначення.

В статье рассматривается профессиональное самоопределение будущего учителя-филолога в процессе педагогической практики.

Ключевые слова: педагогическая практика, профессиональное самоопределение.

Важливим моментом у професійному становленні майбутніх вчителів філологів на етапі здобуття вищої освіти є проходження педагогічної практики, яка якісно відрізняється від навчальної діяльності метою, змістом та технологіями. Саме під час проходження практики у студентів значно інтенсифікується процес професійного самовизначення фахівця, який є важливим показником сформованості особистості і найбільш значущим компонентом її професійного розвитку, з огляду на це, актуальним є дослідження проблеми педагогічної практики як однієї із умов формування професійного самовизначення майбутнього вчителя-філолога. Педпрактика – це реальне соціально-психологічне поле, де формується професійне «Я» майбутнього філолога,